

הברכה הגדולה מכולן: הנוסחה להשגת שלום מבוסס על לקו"ש כב/138 ואילך

התנא רבי מאיר בעל הנס היה דורש בכל ליל שבת בבית הכנסת שעל יד חמי טבריה. האולם היה מלא גברים וגם אישה אחת שבאה להקשיב לדרשה. פעם האריך רבי מאיר בדבריו ואותה אישה איחרה לשוב הביתה. היא נכנסה כשהנר כבר כבה וחושך שרר בבית. בעלה כעס ותבע לדעת איפה הייתה. "הייתי בדרשה של חכם אחד", אמרה. הבעל התרגז ונשבע שהוא אוסר עליה להיכנס הביתה עד שתירק בפניו של הדרשן. האישה ההמומה הלכה לבית הוריה ולא הייתה יכולה לשוב לביתה.

שמע רבי מאיר והוציא שמועה בעיר שהוא חולה בדלקת עיניים ומחפש מישהו שיודע לרפא את העין. באותם ימים היו רפואות כאלו שטפילו בעין בעזרת רוק. אמרו חברותיה של האישה שתלך לרבי מאיר ותגיד שהיא יודעת לרפא את העין וכך תוכל לחזור לבעלה. הלכה לרבי מאיר אבל נבהלה ממנו ולא ידעה מה לומר. אמר לה: "אל תחששי, תירקי בעין שלי שבע פעמים, ותחזרי לבעלך ותאמרי: אתה ציונית אותי לירוק פעם אחת, אני ירקתי שבע פעמים".

התלמידים נדהמו ואמרו: רבי, מוטב היה לקשור את הבעל אל העמוד ולהכות אותו עד שהוא מתרצה לאשתו. אמר להם: מוטב לאדם לוותר על כבודו ובלבד להביא שלום בית בין איש לאשתו.

מטבע הלשון בו מתארים חיים זוגיים אידיאליים, מושלמים, הוא הביטוי "שלום בית". זה בית ששורר בו השלום. איננו נוקטים בביטויים פופולריים כמו 'אהבה' או 'קשר', אלא דווקא מוצאים את שיא החיבור בקיומו של ה"שלום" בין בני הזוג.

עדות חזקה לחשיבותו הקריטית של השלום, אנו מוצאים בפרשת השבוע, בחוקותי. זאת פרשת הברכות והקללות בה מבטיחה התורה גמול על קיום או הפרת המצוות. התורה מפרטת את כל הברכות החשובות בכל תחומי החיים - בריאות, פרנסה, שפע וביטחון - ואולם המדרש אומר כי ברכה אחת חשובה מכולן וכשהיא אינה קיימת – דבר אינו שווה.

1. ויקרא כו: אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ... ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו ... ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם. ונתתי שלום בארץ - רש"י: שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה [ואיננו צריכים עוד, הנה] אם אין שלום אין כלום ולכן נאמר אחרי הכל 'ונתתי שלום בארץ', שהשלום שקול כנגד הכל. וכן אומר (ישעיהו מה) 'עושה שלום ובורא את הכל'.

מדרש אחר מציין כי כך נוהגים בתפילת שמונה עשרה ובברכת הכוהנים, הברכה האחרונה והחשובה מכל אלו שלפניה היא ברכת השלום.

ילקוט שמעוני נשא: חביב השלום שכל סיומן של הברכות [בתפילת שמונה עשרה] הוא בשלום ["שים שלום טובה וברכה ... המברך את עמו ישראל בשלום ... עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו"]. ואף ברכת כהנים חותמת "וישם לך שלום", ללמדך שאין הברכות מועילות אא"כ שלום עמהן.

וכאן עולה השאלה מהו אותו "שלום" מיוחד? מדוע התכונה החשובה ביותר היא שלום ולא אהבה?

אנחנו רגילים לתאר "שלום" כמצב של אי לוחמה, ואולם המפרשים מציינים שאין זה נכון. נשים לב שלאחר שהתורה הבטיחה "וישבתם לבטח בארצכם", היא מוסיפה **פסוק חדש ונפרד:** "ונתתי שלום בארץ". ולכאורה מהי ברכת ה"שלום" לאחר שאין מלחמה? כך רואים גם בברכת הנישואים שמאחלים לחתן והכלה: **"אהבה ואחוה שלום ורעות"**, ומשמע שהשלום הוא מעלה אחרת מהאהבה.

אור החיים: צריך לדעת למה הוצרך לומר זה [ונתתי שלום בארץ] אחר שכבר אמר וישבתם לבטח?

השאלה מעניינת עוד יותר בשפה העברית: השפה שלנו היא ייחודית בכך שאיחול הברכה הבסיסי בין אנשים עוברי אורח הוא המילה "שלום". בשפות אחרות אומרים "היי", "הלו" שפירושן ברכת נימוסים גרידא שמבטאת הכרה בנוכחות שלך, כמו 'הנה אתה' או 'הנך יכול לעבור'. המילה "שלום", לעומתן,

היא הרבה יותר עוצמתית מסתם "בוקר טוב" או "ערב טוב". היא מקבילה למילה "peace" באנגלית שמשמעותה הרבה יותר גדולה מסתם "היי" או "ביי".

הראשון שנפרד ב"שלום" הוא יתרו, כשנפרד ממשה שהולך למצרים ויתרו מברכו (שמות ד, יח): "לך שלום". המשנה מוסיפה כי ראוי לקבל כל אדם בשלום והתואר הספציפי בו נוקטים הוא "שלום":

משנה ברכות ט,ה: התקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם ה' – פירוש המשניות לרמב"ם: שמילת 'שלום' הוא שם משמות הקב"ה [ויבן שם גדעון מזבח לה' ויקרא לו ה' שלום, שופטים ו, כד].

כך גם ביום השבת, האיחול הפופולרי הוא "שבת שלום" או "א'גוטן שבת" באידיש שפירושו "שבת שלום" [ולא "שבת טובה", גוטע שבת]. ולכאורה מה משמעות האיחול? מה הקשר בין השבת ובין השלום? וכי אתמול הייתה מלחמה?! למה לא מתאים יותר לאחל "שבת טובה", כמו שמכנים את החג: "יום טוב", יום שכולו טוב ועונג מעין העולם הבא?

באר היטב על שולחן ערוך אורח חיים סימן שז סק"ב בשם השל"ה: אדם המבקר את חברו בשבת שחרית ... יאמר לו 'שבת שלום' או 'שבת טוב' לקיים זכור את יום השבת לקדשו.

האמת היא שנוכחות ה"שלום" בשבת היא יותר רחבה: נרות השבת נועדו להביא "שלום בית", כשבאים הביתה מקבלים את המלאכים בשירת "שלום עליכם", והשבת בכללה מכונה "סוכת שלום" כלשון הברכה "הפורש סוכת שלום עלינו". אז מהו אותו "שלום" מיוחד? ומה הקשר בינו ובין השבת?

המדרש כותב רעיון מיוחד במינו. המדרש מחפש פירוש לפסוק "עושה שלום במרומיו", לכאורה איזה קרבות יש בין הכוחות העליונים שהקב"ה צריך להתערב ולעשות שלום ביניהם?

דברים רבה כ"ב: עושה שלום במרומיו - אמר ר' לוי: מיכאל כולו שלג וגבריאל כולו אש ועומדים זה אצל זה ואינם מזיקים זה את זה.

שלום הוא ההיפך מ**יחידנות**, משירת **סולו**, פירושו כוחות שמשלימים זה את זה ופועלים **כצוות בהרמוניה ושיתוף פעולה**. למרות שבני אדם הם שונים זה מזה ובמקרים רבים מתקשים להתמודד עם הניגודים ביניהם. כך אפשר למצוא זוגות ששוררת ביניהם אהבה, אבל אין ביניהם שיתוף פעולה. הם לא מעריכים את העמדה של הזולת ולא מסוגלים לפעול כצוות. הנה ברכת השלום היא שכל אחד ימצא את הדרך לבטא את הייחודיות שלו ולהפרות איתה את הזולת. שנלמד לעבוד יחד.

זה פירוש האיחול הבסיסי איש לרעהו "שלום": זאת הזמנה להיכנס למרחב הפרטי שלי, אני אומר לו 'ש מקום לשנינו, בוא נחיה יחד ואני לא חושש שתגנוב את הטריטוריה שלי'. כדי לשבר את האוזן, נשים לב למפגש בין שני כלבים: כאשר כלבים רואים זה את זה, הם נכנסים לדריכות ולכוננות. הם מרגישים מאוימים. שכן יש ביניהם מלחמה על מזון וטריטוריה. המשאבים מוגבלים ומה שכלב אחד יאכל יחסר מהשני. גם בני האדם חיים במתח כזה: גם אנו צריכים לחלק בינינו את עוגת המשאבים ומה שיקבל ראובן יחסר משמעון. ולכן מה שנדרש הוא לא להיות כלבים ולאחל אחד לשני "שלום" ולהזמין אותו להתחלק, להשלים ולשתף פעולה.

זה בדיוק הרעיון מאחורי ה"שבת שלום": חז"ל אמרו כי עד יום השבת הייתה תחרות ומתח בין הנבראים בעולם. האור רצה יותר יום והחושך רצה יותר לילה, הקיץ רצה יותר חום והחורף רצה יותר קור, עד שבאה השבת והשרתה בין הנבראים רוח של שלום, אמון ושיתוף פעולה. כך מובא בספר הזוהר ג קע"ב: "כאשר ברא הקב"ה את העולם לא יכול להתקיים, עד שבא והשרה עליו שלום. ומה הוא? שבת, שהיא שלום של עליונים ותחתונים ואז נתקיים העולם".

הנה דוגמה נהדרת לבני זוג שהשכילו לחיות בהרמוניה כזו: **ילקוט שמעוני רות רמז תרז: מעשה בחסיד אחד שעבד כפועל שכיר. בא אליהו הנביא ואמר לו: בשכר מעשיך הטובים מגיעות לך שש שנים טובות, מתי אתה מבקש אותם - עכשיו או בסוף ימיך? הלך החסיד אצל אשתו ואמרה הבא אותם עכשיו ... חפרו בניו בעפר ומצאו ממון רב להתפרנס ממנו שש שנים. אמרה אותה אישה כשרה: נעסוק בגמילות חסדים בשש שנים הללו ושמה הקב"ה מוסיף לנו אחר כך עוד. הייתה עושה גמילות חסדים בכל יום וכותבת כל מה שעשתה.**

לסוף שש שנים בא אליהו הנביא ואמר: הגיע הזמן ליטול את הכסף שנתתי לך. אמר האיש: כשנטלתי, לא נטלתי אלא מדעת אשתי, אף כשאני מחזיר, איני אחזיר אלא מדעת אשתי. הלך אצלה ואמרה: לך אמור לאליהו: אם מצאת בני אדם נאמנים מאתנו - תן להם את פיקדונך. ראה הקב"ה גמילות חסדים שעשו והוסיף להם טובה על טובה, לקיים מה שנאמר: 'והיה מעשה הצדקה - שלום'.

וכאן עולה השאלה הכואבת איך זוכים לחוות חיבור כזה? הרי בני אדם הם שם נרדף לדעתנות ועקשנות, כבר אמר מי שאמר: "שני יהודים - שלוש דעות". וכיצד לומדים לכבד דעה שונה וליצור אמון ושיתוף פעולה פורה למרות חילוקי הדעות הטבעיים? (ראו תוספת חיונית בהערה¹).

ב. כדי להבין את העניין, בואו נעלה שתי שאלות מהותיות ומרתקות הקשורות לימים הללו:

השאלה הראשונה היא תעלומת ל"ג בעומר: ביום חמישי השבוע נציין את היום המיוחד שהוא המועד הגדול ביותר בעם ישראל שאינו אחד מימי החגים הרשמיים שנקבעו על ידי התורה וחז"ל. ל"ג בעומר הוא המועד היחיד שהתרחש אחרי חורבן הבית, בשנות הגלות, ובכל זאת התקבל אצל רוב עם ישראל. למעשה הוא הפך להיות ההתכנסות היהודית הגדולה ביותר וקרוב לחצי מיליון בני אדם יטלטלו עצמם בליל חמישי השבוע כדי לפקוד את קברו של רבי שמעון בר יוחאי במירון.

אבל מה קרה בל"ג בעומר? ומדוע חוגגים דווקא במירון?

ההסבר הרווח הוא שזה יום הסתלקות רשב"י ולכן פוקדים את קברו כנהוג ביום הילולא של צדיק. אולם רבים הקשו כיצד רוקדים ושמחים ביום פטירת צדיק? הרי יום הילולא הוא תמיד יום תענית וחשבון נפש ולא חגיגות וריקודים?²

2. דרשות החתם סופר ח"ב שצ: כבר היה לי וויכוח בזה עם הגאון אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, היכן מצאנו לעשות מועד ביום סילוק צדיק? הרי ז' אדר [יום הסתלקות משה רבנו] הוא יום תענית?

ולכן הוגים רבים כותבים טעם נוסף ועילאי שגורם לשמחה עצומה ביום זה. הראשון שדן בכך הוא רבינו מנחם המאירי מלפני כ-700 שנה:

מאירי יבמות סב,ב: קבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה [דתלמידי רבי עקיבא].

מרחיב החיד"א אודות הקשר המיוחד אל רבי שמעון בר יוחאי:

חיד"א טוב עין סימן יח: מה שעושים שמחה בל"ג בעומר, אפשר דרבי עקיבא... למדה לכ"ד אלף תלמידים ומתו ונשאר העולם שמם, ויום ל"ג התחיל לשנות לרשב"י ורבי מאיר ורבי יוסי, ויאור להם שתחזור התורה ולכך עושים שמחה. וגם אמרו דהילולא דרשב"י ביום ל"ג בעומר.

ל"ג בעומר מסמל את המהפך אחרי אחת הטרגדיות החמורות בהיסטוריה היהודית, זהו פצע פתוח מלפני כ-1900 שנה שלא התרפא עד היום. רבי עקיבא עמד בראש חכמי ארץ ישראל וקבוצת תלמידיו מנתה 24,000 איש. בימי ספירת העומר פרצה מגפת "אסכרה", חיידק קטלני שמתיישב

¹ הבאנו בעבר את סיפורו של ד"ר ג'ון מרדכי גוטמן: מדובר באחד המומחים הגדולים בעולם לזוגיות. כבר ארבעים שנה הוא מנהל בווישינגטון "מעבדת אהבה" שחוקרת את הגורמים שמביאים לבניית או הרס הזוגיות. הוא צבר מומחיות כה רבה, עד שהוא יכול כיום להיפגש עם בני זוג ותוך דקות ספורות לכתוב על דף את הסיכויים שלהם לשרוד יחד שלוש שנים מהיום. אחוזי הדיוק שלו הם למעלה מתשעים אחוז.

השיטה שלו פשוטה (תנסו אותה בבית...): גוטמן מעלה ביניהם נושא לוויכוח, נושא שגרתי שזוגות רגילים להתווכח עליו, כמו הגרביים הזרוקות בסלון, אחריותו של מי להוציא את הילד מהגן, ומי אמור לקחת עבודה נוספת כדי לכסות את חוב המשכנתא התופח... והוא עוקב אחרי הדרך בה מתמודדים עם הדעה השונה. לדעתו, "כל הגורמים להצלחת הנישואים או להרס שלהם נמצאים בתוך ניהול וויכוח". ככל שהעימות מנוהל בצורה סבירה (נותנים לסיים משפט, מוכנות לשנות דעה ולפעול בהרמוניה עם הזולת) – גוטמן מעלה את הסיכויים הזוגיים שלהם. וככל שהעימות הופך להיות מתנכר – עולים האיומים כנגד הקשר.

² בדרשה שכתבתי לשבת זו, הארכתי בביאור העניין על פי פנימיות העניינים ואכמ"ל.

בגרון ובימינו מוכר בתור מחלת הדיפתריה, והתלמידים נדבקו זה מזה ומתו בתוך 33 ימים. זאת הייתה טרגדיה שכילתה את כל שכבת ההנהגה הרוחנית ועוד בימי שמד וחורבן שגם ככה היו אפלים.

יהודים יודעים ששום דבר אינו קורה במקרה, סתם כך, והגמרא מציינת כי האסון קרה "משום שלא נהגו כבוד זה בזה". זה היה ביטוי של רוגז אלוקי על האווירה החברתית הקשה ששררה באולם הישיבה, התלמידים הדגולים נהגו בניכור זה לזה וזלזלו בחברים שלהם.

האסון פסק ביום ל"ג בעומר, והדבר המדהים היה שעוד באותו יום רבי עקיבא הלך לחפש תלמידים חדשים שיהוו תיקון והשלמה למה שהלך. החמישה היו גדולי עולם שהמשיכו את התורה אחריו, רבי שמעון בר יוחאי, רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה ועוד. וזאת סיבת השמחה בל"ג בעומר: אנו חוגגים את גמר האסון הנורא ואת תקומת התורה מחדש עוד באותו יום בו פסק האסון.

אבל רגע, משהו עדיין לא ברור: לפי זה, למה חוגגים במירון ולא חמישה קילומטר משם על קברם של רבי עקיבא או רבי מאיר בעל הנס בטבריה? הרי הם גיבורי היום בדיוק כמו רשב"י?

עלינו לומר כי רשב"י הוא לא רק השורד אחרי המגפה, אלא זה שמסמל את התיקון והמהפך **להנהגה השלילית של אותם תלמידים**. אם הם "לא נהגו כבוד זה בזה", רשב"י הוא סמל הכבוד והאהבה לאדם אחר ולדעה שונה. והדברים צריכים ביאור.

ג. שאלה נוספת הקשורה לימים הללו והיא תכניס אותנו ישירות לעניין: אנחנו נמצאים בתוך התקופה המיוחדת של "ספירת העומר", וידוע שלפי תורת הסוד, ימי הספירה הם תקופת טיפול במערכת הרגשית שלנו כהכנה למתן תורה. שבע שבועות הספירה מייצגים את שבע "ספירות" הנפש, שבע התכונות הרגשיות הבסיסיות: חסד (התקרבות), גבורה (התכנסות), תפארת (פעולה מושכלת מהראש), נצח (עקשנות), הוד (ענווה), יסוד (התקשרות) ומלכות (מימוש הרגשות במעשה בפועל).

בנוסף לשבע התכונות הראשיות, כל אחת מהן כלולה מכל השבע האחרות, ולכן בכל ערב מימי השבוע מתמקדים בספירה הראשית ובתת המידה שלה, וכך בוחנים את כל רבדי הנפש.

3. שער הכוונות [רבי חיים ויטאל] פו,א: טוב לאדם לכוון במ"ט ימים אלו לתקן כל אשר חטא בכל השבע ספירות, והמשל בזה: בשבוע הראשון יכוון לתקן את אשר חטא ופגם בספירת החסד וכו'.

וכאן עולה שאלה מעניינת ביחס **לתת המידות** הללו: מה משמעות התכללות הספירות? "גבורה שבחסד" או "חסד שבגבורה"? הרי אלו הפכים גמורים – "חסד" הוא התקרבות ו"גבורה" היא התרחקות. חסד היא מידתו של אברהם אבינו שלא היה יכול לשבת בביתו אחרי הברית, משום שלא היו אורחים על יד שולחנו, ואילו "גבורה" היא המידה ההפוכה בתכלית, מידתו של יצחק אבינו שהיה "עולה קדושה", ספון בביתו בארץ ישראל וחש מיאוס מכל ההבל של העולם הזה, עד שהתעוור מעשן נשות עשו. אז איך שתי הספירות הללו נפגשות יחדיו?

החשיבה החסידית מוצאת בנקודה הזו את הבסיס להבנת כל השאלות שהעלינו: כיצד חיים עם דעה שונה? איך זה התבטא דווקא בחייו של רבי שמעון בר יוחאי? ואיפה מגשימים את התכללות הספירות בכל רבדי החיים?

ג. נפתח עם סיפור היסטורי מהגמרא: נשוב אלפיים שנה אחורה, אל הימים שקודם החורבן השני. ירושלים נקרעה במלחמות היהודים הפנימיות, בין הצדוקים והפרושים, וינאי המלך צידד בצדוקים. יהושע בן פרחיה, נשיא הסנהדרין, הצליח לברוח ברגע האחרון מירושלים והתחבא במצרים. הוא שהה שם תקופה ארוכה כשאישי אינו יודע היכן הוא מסתתר, חוץ מתלמיד אחד נאמן וצמוד אליו.

יום אחד הגיע מסר מירושלים כי המלך התפייס והוא רוצה שהם ישובו בחזרה. הם יצאו לדרך ובלילה עצרו לנוח בפונדק דרכים. בעלת הפונדק התמסרה לתת להם הרגשה טובה והרב ציין באזני תלמידו: "כמה יפה אכסניה זו". התלמיד חשב שהרב מדבר על יופייה של האישה ואמר: "רבי, עיניה טרוטות"

[עיניה מכווערות]. יהושע בן פרחיה נדהם מהרמה רוחנית של תלמידו הנאמן ודחה אותו. התלמיד בא למחרת וביקש סליחה, אך יהושע בן פרחיה סירב לסלוח לו. כך נדחה מפני הרב, עד שמסיימת הגמרא ואומרת: "הלך זקוף לבינה והשתחוה לה". לפי דעות שונות, התלמיד הזה הוא "ישו הנוצרי" שהלך והקים את הנצרות, אותה קבוצה שהרגה ורצחה בנו יותר מכל עם אחר בהיסטוריה.

וכאן מגיעה הגמרא למסקנה מיוחדת במינה: **4. סנהדרין קז: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ... ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו בשתי ידיים.**

זאת נוסחה מרתקת: יהושע בן פרחיה לא היה אמור למחול לתלמידו וגם לא להעניש אותו, תמורת זאת היה עליו לפעול בשתי ידיים מקבילות: **גם להעניש אותו וגם אחר כך למחול לו.** וזאת תובנה כבירה: לכל אדם יש אופי אישי שמאפיין אותו, חסד או גבורה וכו', ובאופן טבעי הוא מגיב בהתאם לאופי שלו. וכאן המסר הגדול הוא שאין תגובה אחת שהיא הנכונה, אין אמת בלעדית אחת, הדרך הנכונה היא גם זה וגם זה: השילוב בין שתי התגובות.

הקב"ה ברא את העולם בכוחות שלובים: גם בחכמה וגם בבינה, גם בחסד וגם בגבורה, גם בהשפעה וגם בקבלה. ולכן הדרך הנכונה למצות את כל רבדי החיים ולהתמודד איתם נכון היא להתעלות מעל האופי האישי שהוא חד ממדי ולשלב בין כל התכונות כולן. להפעיל תוקף כדי לטפל ברע, ומנגד, לחבק ולהעצים כדי לרומם את הטוב.

האדמו"ר הקודם מליובאוויטש מעניק לכך דוגמה חזקה: מעשה במחנך דגול בשם רבי ניסן, הוא הצליח מאוד בהשפעה על תלמידיו, אך כפי שקורה לפעמים, דווקא בתוך ביתו הוא נכשל. הבן שלו, יצחק שאול, סבל ממידות רעות. פעם שמע רבי ניסן כיצד בנו מתעלל בבעלי החיים בחצר. הוא קרא לו הביתה ואמר כי עליו לחוש בעצמו את הכאב שהוא גורם לבעלי החיים ולכן הוא יכה אותו. הבן הכאוב יצא מהבית בוכה וכשחזר פנימה, ראה מחזה מדהים: אביו ישב על יד השולחן והתייפח בבכי. האב כאב את העובדה שנאלץ להכות את בנו. דווקא המראה הזה זעזע את הבן וגרם לו לתקן את עצמו: השילוב של האבא בין הכעס וההענשה ובין הרחמים והאהבה העמוקים על הילד.

מי שמסמל את המהפך התפיסתי הזה יותר מכל הוא רבי שמעון בר יוחאי: רבי שמעון עמד בראש קבוצת תלמידי חכמים ייחודית שמכונה בשם "תורתם אומנותם". הם הגו בתורה יומם ולילה בלי שום קשר לצרכי פרנסה ומשפחה. שיא הדבקות התרחש בשנות ההתבודדות במערה. אלו היו שנות גן עדן בהן רבי שמעון ורבי אלעזר חיו בתוך אקווריום אלוקי. לא היו להם דאגות פרנסה, לא מתחים של משפחה ולא פחדים מפני הרומאים. הם התקיימו מעץ חרובים שצמח על פתח המערה והיו פנויים לעסוק בתורה ובחכמתה. אחרי 12 שנים נשגבות כאלו, הם יצאו מהמערה וראו יהודי חורש את אדמתו. הם הזדעזעו, הם לא הצליחו להבין כיצד אנשים "מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". נתנו בו את עיניהם והוא נשרף. מיד יצאה בת קול ואמרה "להחריב את עולמי יצאתם? שוב למערכתם".

הם שהו במערה עוד שנה ושוב יצאו ממנה וראו מחזה דומה, ואולם כאן כותבת הגמרא משפט דרמטי: 'איפה שהיה רבי אלעזר ממית – היה רבי שמעון מחיה'. נוצרה כאן מהפכה תפיסתית ובה רבי שמעון הראה שאמנם הדרך שלו נכונה אבל מייצגת רק גישת חיים אחת, והיא לא היחידה. זאת ועוד: הגמרא מוסיפה כי אחרי שרבי שמעון יצא מהמערה בפעם השנייה, הוא שאל מה אפשר לתקן בעולם? איזה מעשה טוב אפשר לעשות לטובת הבריות? אמרו לו כי בטבריה יש בית קברות שאינו מוסדר והכהונים אינם יכולים לעבור שם. הלך ותיקן את המקום.

המסר החדש של רשב"י הוא שהקב"ה רוצה הכול: לא רק קו של תורה ולא רק קו של גמילות חסדים. הדרך הנכונה היא לשלב גם תורה וגם גמילות חסדים, גם יששכר וגם זבולון.

בכך הפגין רשב"י את התיקון לחטא תלמידי רבי עקיבא: הארכנו בשנים הקודמות שכל אחד מהם היה קנאי לשיטתו האישית בעבודת ה' ולא נתן מקום לרעהו, ואילו רשב"י הבין שהחיים הרבה יותר מורכבים מעמדה אחת יחידה, ולכן הפתרון הוא "ותשועה ברוב יועץ", לשלב את החוכמות כולן.

ליקוטי שיחות כב/141: אופן עבודה כזה מצאנו בגלוי אצל רשב"י: במהלך 13 השנים שהוא שהה במערה, הוא שהה בהתבודדות מהעולם עד שכמה מצוות מעשיות לא היה יכול לקיים ... אבל זה גופא גרם לכך שכאשר יצא מהמערה, סדר העבודה שלו לא היה בהתבודדות אלא אדרבה – כל מה

שהיה ממית רבי אלעזר, היה מרפא רבי שמעון, ויותר מזה שאל (שבת לג): 'אפשר לתקן משהו בעולם לטובת הבריות?'. הוא חיפש כיצד לשוב לעולם ולפעול בו תיקון.

כעת נוכל להבין את השאלה השנייה שהעלינו אודות התכללות הספירות: מובא בספרי חסידות כי לפני שברא הקב"ה את העולם הזה, הוא הקדים וברא עולם של "תוהו", ושם כל אחת מהספירות העליונות פעלה בשיא עוצמתה ולא נתנה מקום להנהגה אחרת. החסד לא נתן מקום לגישה של גבורה והגבורה לא קיבלה גישה של חסד. ואולם המאבק הביא לחורבן עולם התוהו. אחר כך יצר הקב"ה את העולם שלנו, עולם ה"תיקון", ובו כל אחת מהספירות מגלה ביטול והגבלה, וכך נותנת מקום לזולתה ואף יוצרת עמה שילוב ידיים ופעולה משותפת ביחד.

זה משמעות הביטוי "התכללות הספירות": הספירה הראשית, ספירת החסד, אינה פועלת לבדה בכל העוצמה, אלא מבינה שעליה להגביל את עצמה ולתת מקום לגבורה. למשל, אדם טוב לב שרוצה להשפיע חסד לכולם, מבין שעליו להגביל את עצמו ולא לתת בכל מחיר. וכך להיפך, אדם של גבורה שמתכנס בעצמו או כועס, מבין שעליו לעצור ולהתחבר בחזרה עם החיים.

או רמה גבוהה יותר בה הספירות משתפות פעולה זו עם זו: אדם של חסד משתף פעולה עם אדם של גבורה וכך מביא את פעולות החסד לידי ביצוע. הנה נקודת העניין מתוך מאמר חסידות:

ספר המאמרים תרס"ה עמוד ק, קד: הדוגמה מזה למעלה באורות דעולם התוהו, שבחינת החסד הייתה בתוקף והתגלות האור בבחינת בלי גבול, וכמו אדם שהוא רחמן ביותר והוא מרחם גם על שונאו ומי שעשה לו רעה ואינו יכול להבחין בין מי שהוא ראוי לרחמים ומי שאינו ראוי ... כי מצד תוקף ההתגלות אינו נותן מקום כלל למידת הגבורה והם סותרים ומנגדים זה לזה בתכלית ... ואולם עניין עולם התיקון הוא שנעשה התכללות בהאורות, שכל אחד יהיה כלול מהמדרגה ההופכית וכמו חסד יהיה כלול מגבורה, גבורה שבחסד, וכך בשאר הספירות.

ד. כעת נוכל להבין הלכה מרתקת. נפתח עם הקדמה קצרה אודות טרגדיה שהתרחשה כאן בארץ לפני 25 שנה (יוני 93): נערה בשם חנית קיקוס המתינה לאוטובוס ביציאה מאופקים לכיוון באר שבע, אך היא נעלמה באותו ערב ולא יצרה קשר. המשטרה עצרה פועל בדואי מרהט בשם סלימאן אל עביד, עובד במחלקת התברואה בעיריית באר שבע, והאשימה אותו ברצח הנערה ובכך שטמן את גופתה במזבלה בה עבד. המשטרה הכניסה מדובב לתא המעצר שלו וסלימאן הודה בפניו במעשה. בית המשפט קיבל את גרסת המשטרה ודן אותו למאסר עולם.

מאוחר יותר, האיש חזר בו מההודאה וטען כי הוצאה ממנו בכוח. גם הגופה של חנית לא נמצאה במזבלה ההיא, אלא אחרי שנתיים בבור ניקוז בכניסה לבאר שבע, מה שלא התאים עם הגרסה שבנתה המשטרה. התעורר וויכוח ציבורי אודות הרשעתו עד ששר המשפטים העביר את התיק לבדיקה חוזרת אצל מי שהייתה מבקרת המדינה, הגברת מרים בן פורת. הפרקליטה אישרה את עצם ההרשעה, אך המליצה לקצר את עונשו, וזאת בין היתר מהטעם המעניין הבא: שכן ההרשעה התקבלה על סמך מחלוקת בין השופטים ולא הייתה פה אחד. אך אילו הייתה מתקבלת בהסכמה מלאה - הדבר היה מוכיח את המוחלטות שלה.

כך אכן מקובל בכמה מדינות כמו ארצות הברית, שהרשעה פלילית חייבת להתקבל פה אחד.

וכאן עולה תמיהה שהיא אחת השאלות הגדולות על המשפט העברי. הרמב"ם פוסק את ההיפך (סנהדרין ט): "סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחילה ואמרו כולם חייב - הרי זה פטור, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבים - ואז יהרג". כלומר, אם דיון מתחיל בהסכמה פה אחד להרשיע את הנאשם - אי אפשר להרשיע אותו. רק אם הדיון נפתח בחילוקי דעות ואחר כך נוצרה הסכמה או רוב - ניתן להרשיע אותו.

והתמיהה עצומה: עד שיהודים מסכימים על משהו - מדוע מבטלים אותה?

ישנו הסבר בספר "מדרש שמואל" על אבות, שכתב רבי שמואל די אוזידא, מתלמידי האר"י: בלי ויכוח אי אפשר להגיע לחקר האמת. דעה שונה היא לא טרגדיה, היא לא מעידה שאתה טועה, אלא

מציגה כיוון מחשבה נוסף ומפרה את הדיון. לכל אדם יש את הגישה הטבעית שלו דרכה הוא רואה את העולם, ואולם המחלוקת מגדילה את המבט. היא הופכת אותך ליותר גדול ממה שאתה לבדך. אדם שמקשיב לעצמו, נשאר עם אותו הידע, בעוד שמי שמקשיב לאחרים – נפתח לעולמות חדשים.

ה. הגישה נושאת כמובן משמעות אדירה בכל תחומי החיים:

א. **בלימוד התורה:** ידוע הסיפור (בבא מציעא פה) בה ריש לקיש עזב את הישיבה ורבי יוחנן התקשה להתנחם אחריו. הוא אמר שריש לקיש היה מקשה 24 קושיות על כל דבר שהוא אמר ואין לו תחליף ללמידה כזו. זאת היא אומנות הלמידה, ההבנה שהאדם נבנה מהדעה ההפוכה.

ב. **בחינוך ילדים:** הארכנו בעבר בכך שמכל שלוש האבות, היחיד שהצליח בצורה מושלמת בחינוך הילדים היה יעקב אבינו. "מטתו שלמה" וכל 12 ילדיו התכנסו להיפרד ממנו לפני הסתלקותו. ההסבר הוא שיעקב אבינו הוא מדת התפארת ולכן חינוך את ילדיו בשני הקווים גם יחד: בברכות שנתן לילדיו לפני הסתלקותו, הוא גם גילה קפידה כלפי הילדים הגדולים שהיו זקוקים למוסר, וגם חיבק את הילדים הצעירים שהיו ראויים לחיבוק. יתירה מכך: גם כשהקפיד בברכותו על הגדולים, הוא קילל רק את המעשים הרעים שלהם ולא אותם עצמם, כפי שהארכנו בזמנו.

ג. **בזוגיות:** נאמר בתורה "עזר כנגדו", וידוע ההסבר כי האישה היא "עזר" במה שהיא נגדו. היא עוזרת לו בכך שהיא שונה ורואה דברים אחרת, וכך מתוך שיתוף הפעולה מגיעים לעמק השווה.

איך מיישמים את זה בתכל"ס? הנה עצה פשוטה:

כאשר אומרים "עושה שלום במרומיו", פוסעים **שלושה צעדים אחורה**. אומרים הדרשנים שכדי לעשות שלום צריך מעט לצמצם את הגישה שלך... הלכה למעשה זה אומר להקשיב, פשוט להקשיב לזולת כשהוא מדבר ולא לענות עד שהוא מסיים. במהלך השתיקה הארוכה, לא נכון רק לחכות עד שהוא יסיים, אלא להיכנס לתוך הראש לו ולהבין את עומק כוונתו.

ונסיים: האדמו"ר המהר"ש, הרביעי לבית חב"ד, נהג לקבל חסידים לפגישות יחידות ולייעץ בעניינים שונים. פעם יצא הרבי מחדרו בעיצומו של ליל פגישות כזה כשהוא מזיע ובגדיו רטובים ממאמץ. זה היה מפתיע, משום שמזג האוויר היה צונן, והרבי בסך הכול ישב והקשיב. הרבי הסביר לבני ביתו: "בכל פעם שנכנס אליו אדם, אני פושט כביכול את הבגדים שלי ולובש את בגדיו של הדובר. אינני מקשיב לו מבחוץ, אלא מנסה להגיע אל עומק חווית ה'אני' שלו כדי לקלוט את התחושות... זה בהחלט מאמץ אינטנסיבי להתפשט ולהתלבש כל כך הרבה פעמים...".

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**